

## LEMKİN ENSTİTÜSÜ: ERMENİSTAN BAŞBAKANI PAŞINYAN'IN SOYKIRIM İNKÂRCILIĞI HAKKINDAKİ MUĞLAK YAKLAŞIMINI KINAYAN AÇIKLAMA

10.06.2024

**AVİM Notu:** Soykırımın Önlenmesi İçin Lemkin Enstitüsünün aşağıdaki Türkçeye çevirdiğimiz açıklamasını paylaşmamızın nedeni, söz konusu açıklamanın Enstitünün ciddiye alması ve gerçeklerden kopup düşünce yapısını ortaya koymasındır. Lemkin Enstitüsü gibi "soykırım endüstrisinde" faaliyet gösteren kuruluşlar, belirli siyasi hedefler doğrultusundaki soykırım anlatılarının dayatılmasını talep eden lobi gruplarından aldıkları fonlarla ayakta kalmaktadır. Türkiye söz konusu olduğunda, tarihi veya hukuki dayanak olmasa bile bu ülke soykırım suçlamasıyla şeytanlaştırılmalıdır. Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, Ermeni halkına karşı bir soykırım yapıldığına inanmasına rağmen Ermenistan'ın daha gerçekçi bir dış politika izlemesi için soykırım anlatısının bazı kalıplaşmış söylemlerini sorgulamaya isteklidir. Paşinyan'ın sözleri soykırım endüstrisinin meşruiyetini ve dolayısıyla bahsi geçen endüstride çalışan "soykırım akademisyenlerinin" gelir kaynaklarını sekteye uğratmakla tehdit ettiği için, bu durum Lemkin Enstitüsü gibilerini endişelendirmişe benzemektedir.

### Soykırımın Önlenmesi İçin Lemkin Enstitüsü (10 Mayıs 2024)

[Artsakh (Karabağ) soykırımının] gerçekleşmesinin ardından Lemkin Enstitüsü, Güney Kafkasya'da adaleti ve hesap verme mecburiyetini savunmakla beraber, soykırımı önleme çalışmalarına da aktif olarak katılmaya devam etmektedir. Her ne kadar dâhili bir soykırım tehdidi söz konusu olmadıkça devletlerin iç işlerine karışmasak da, Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın soykırımın önlenmesi, soykırımın tanınması ve geçiş dönemi adaleti gibi temel ilkelerden uzaklaştığı izlenimi veren ve doğrudan Ermenistan'ın ulusal güvenlik meseleleriyle ilgili olan son açıklamalarından kaynaklanan endişelerimizi dile getirmemiz gerekmektedir.

Başbakan Paşinyan'ın 24 Nisan 2024'deki [Ermeni Soykırımını Anma Günü] açıklamasının yanı sıra, Paşinyan'ın yardımcısı Hovik Aghazaryan'ın Ermenistan'ın Türkiye'ye karşı adaleti sağlamak için yasal dayanağını sorgulayan son röportajı ve Sivil Sözleşme partisi üyesi ve milletvekili Andranik Koçaryan'ın soykırım kurbanlarının bir listesini derlemekle ilgili öncülük ettiği tartışmaları bizi bilhassa şaşırtmış ve endişelendirmiştir.

Ermeni Soykırımı'nı Anma Günü olan 24 Nisan için Ermenistan Başbakanı, Türkiye ve Azerbaycan'ın soykırım suçundaki sorumluluğunu sorgulamak amacıyla, kurbanı suçladığı anlaşılan resmi bir açıklama yayınlamıştır. Açıklamada Türkiye ve Azerbaycan'ın Ermenistan'a yönelik süregelen tehditlerini, Ermeni toplumunda travmadan kaynaklanan temelsiz korkular olarak nitelendirerek söz konusu tehditleri unutturmaya çalıştığı görülmektedir. Paşinyan'ın Türkiye ve Azerbaycan'ın

inkârcı söylemlerindeki kilit noktalara açıkça katılması ve bu ülkelerin Ermenistan'ın Güney Kafkasya'da barışa engel olduğu yönündeki iddialarını açıkça benimsemesi, Ermeni kamuoyunda sürekli tartışmalara yol açmaktadır.

Paşinyan'ın soykırıma ilişkin açıklamasında belki de en dikkat çekici nokta, saldırganlardan hiç bahsedilmemiş olmasıdır. Örneğin, üçüncü paragrafta Paşinyan -Osmanlı İmparatorluğunda 1915 soykırımına zemin hazırlayan dönemi tartışırken- üstü kapalı bir şekilde "...devleti olmayan, devletini yüzyıllar önce kaybetmiş ve esasen devlet geleneğini unutmuş olan Ermeni halkının jeopolitik entrikaların ve sahte vaatlerin kurbanı olduğunu, her şeyden önce dünyayı ve onun kurallarını anlaşılır kılacak bir siyasi akıldan yoksun olduğunu" iddia etmiştir. Söz konusu ifade, Ermenilerin kendi akılsızlıkları nedeniyle gizemli bir şekilde soykırıma uğradıklarını iddia ediyor gibi görünmektedir. Paşinyan, Ermenilerin yalnızca "jeopolitik entrikaların ve sahte vaatlerin kurbanı" olduğunu iddia ederek, Osmanlı İmparatorluğunda Ermenilere yönelik yıllardır süregelen çok yönlü tarihsel baskıyı ve soykırım sırasında yönetimde olan İttihat ve Terakki Partisi üyelerinin Ermenilere yönelik derin ve içgüdüsel nefretini de göz ardı etmektedir. Bir başka deyişle Paşinyan'ın açıklaması, Birinci Dünya Savaşı sırasında Ermenileri hedef alan Türk üstünlük yanlısı kıyım kampanyasında Ermenilere yönelik etnik, dini ve kültürel düşmanlığın oynadığı rolü kabul etmemektedir.

Üstelik Paşinyan, soykırımın suçunu 1. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğunun liderlerine yüklemek yerine, dikkatleri Ermenilere ve özellikle de o dönemdeki siyaseti anlama konusundaki iddia edilen yetersizliklerine yöneltmektedir. Açıklama, o dönemde Ermenileri koruma sözü veren ancak bunu yerine getirmeyen Rus İmparatorluğu ve Batılı güçlerin faaliyetlerine atıfta bulunuyor gibi görünmektedir, ki bu koruma sözü Osmanlı liderlerinin imparatorluğa yönelik dış tehdit hissini derinleştirmiş ve dikkatleri "dış güçlerin ajanları" olarak Ermenilerin üzerine çekmiştir. Ancak bunu açıkça ifade etmek yerine, Ermenilerin siyasi koşulları yanlış anlayarak soykırıma kendi faaliyetlerinin sebep olduğuna inanıyor gibi görünmektedir. Kendisinin de Ermenistan'ı düşman komşularından kurtarmak için Batı'nın tekliflerini kabul ettiği düşünüldüğünde Paşinyan'ın bu bölümde dile getirdiği hususlar ironik hale gelmektedir. Ancak Paşinyan'ın söyledikleri aynı zamanda Türkiye'nin Ermeni Soykırımını "dış işgalcilerin saldırısına ve ülkedeki milliyetçi bağımsızlık hareketlerine karşı" mücadele etmekle gerekçelendirdiği resmi tutumunu da yansıtmaktadır. Ermenistan Başbakanı, 1915-1923 olaylarına ilişkin Türk anlatısını papağan gibi tekrarlayarak, Türkiye'yi Ermeni Soykırımı konusundaki sorumluluğundan muaf tutma ve daha önceki tüm tanıma çabalarını önemsizleştirme riski oluşturmaktadır. Ayrıca bu durum, Ermeni Soykırımının uluslararası alanda tanınması ve Türkiye'ye sorumluluk aldırma yönünde devam eden çalışmaları da önemli ölçüde sekteye uğratabilecektir - ki bu da dünya çapındaki Ermeni diasporasının yanı sıra, soykırım akademisyenleri ve eylemcilerinin uğruna mücadele ettiği bir husustur.

Paşinyan'ın "devleti olmayan Ermeni halkının yüzyıllar önce devletini kaybettiği ve esasen devlet geleneğini unuttuğu" iddiası; Ermenilerin Osmanlı İmparatorluğunda eşit haklar ve can güvenliği elde etme çabalarını çarpık bir şekilde anlatarak, bu çabaları kapasitesi olmadığı halde bağımsız bir devlet arayışına girişen bireylerin aptalca girişimleri olarak nitelendirmektedir. Bu ise Türkiye ve Azerbaycan'ın inkârcı gündemine açıklanamayacak bir şekilde hizmet etmektedir. Osmanlı yönetimi altındaki Ermenilerin büyük çoğunluğu bölünme değil, güvenlik ve adalet arayışındaydı. Paşinyan'ın sözleri, Ermeni halkını Osmanlı İmparatorluğunun dağılmasını sağlamak için düşman Avrupalı güçlerle iş birliği yapan ve bu nedenle ülkeye ihanet eden asi "hainler" olarak gören resmi Türk görüşünü doğrudan yansıtmaktadır. Aslında bu bölümde Paşinyan, Ermenilerin ancak

günümüz Türkiye'sinin yayılmacı planlarına teslim olarak gelecekteki soykırımlardan kaçınabileceklerini iddia ediyor gibi görünmektedir.

Paşinyan konuşmasında açıkça Türkiye'den hesap sormanın hikmetine meydan okumaya çalışmıştır. Paşinyan, "[Ermeniler] vatan arayışlarına son vermelidir çünkü biz o vatani, Vaat Edilmiş Topraklarımızı bulduk. ... Bulunan ve gerçek vatan, Ermenistan Cumhuriyeti'nin ta kendisidir." ifadelerini kullanmıştır. Soykırımdan kaynaklanan toprak anlaşmazlıkları, topraksız kalanların başka bir soykırıma uğramasına zemin hazırlayabilirken, hafıza ve mülkiyet haklarından vazgeçmek, bir lider tarafından oldubittiye getirilerek yapılabilecek bir şey değildir. Çağdaş Ermenistan Cumhuriyeti tüm Ermeniler için bir ana vatan olarak kutlanmayı hak etse de, Ermenilerin "tarihi Ermenistan" olarak bilinen bölgedeki (Batı Ermenistan, Nahçıvan ve Artsakh dâhil) bin yıllık varlığı göz ardı edilmemelidir. Aslında Türkiye, uzlaşma arayışında olması gereken tarafın Ermenistan değil de kendisi olduğunu anlamaya zorlanmalıdır.

Paşinyan'ın sözlerinin, Ermeni Ulusal Meclisi üyesi ve Nikol Paşinyan'ın müttefiki Hovik Aghazaryan'ın bir röportajında "Soykırım Osmanlı İmparatorluğunda gerçekleştiği için... Biz o zaman bir devlet değildik, bu yüzden talep eden taraf olamayız... Biz Türkiye'den hiçbir şey talep edemeyiz... Neye dayanarak, hangi uluslararası standartlara dayanarak?" demesinden kısa bir süre sonra gelmesi endişe vericidir. Aghazaryan, kitlesel vahşetin ardından geçiş dönemi ve onarıcı adalet mekanizmaları konusunda şaşırtıcı bir anlayış eksikliği sergilemektedir ve bu da ne yazık ki Recep Tayyip Erdoğan ve İlham Aliyev'in Ermeni Soykırımına ilişkin tarihsel sorumluluktan kaçınmalarına yardımcı olmaktadır. Dahası, bu anlatı Ermenistan'ın adalet arayışındaki yasal dayanağına şüphe düşürerek, Ermeni Soykırımının tanınması ve ele alınmasına yönelik uluslararası çabaları zayıflatabilecektir. O dönemde Ermenistan'ın bir devlet olmamasının Ermenilerin soykırım mağduru statüsünü azaltmadığını ya da atalarına karşı işlenen suçlar için adalet arama haklarını ortadan kaldırmadığını kabul etmek çok önemlidir. Namibya'daki Herero ve Nama halkları ile yerli Kanadalılar, Avustralyalılar ve Amerikalılar da dâhil olmak üzere, soykırıma maruz kalan başka yerli gruplar da soykırımdan çok sonra adalet arayışına girmişlerdir.

Sivil Sözleşme Partisi üyelerinden gelen son örtük mesajların amacı, Paşinyan'ın Ermeni ulusunun gerçeği doğru bir şekilde analiz etme kapasitesine ilişkin şüphe uyandıran açıklamasındaki bir ifadede özetlendiği görülmektedir. Paşinyan, (burada Ermenicede Meds Yeghern veya "Büyük Şeytani Suç" olarak anılan) soykırım travmasının Ermenilerin Güney Kafkasya'daki mevcut krize bakış açısını etkilediğini öne sürmüştür:

"Meds Yeghern bizim için ülke çapında bir trajedi ve keder haline gelmiştir ve, bunu söylemek abartı olmayacaktır, bizim toplumsal ruh halimiz için belirleyici bir faktör olmuştur. Bugün bile dünyayı, çevremizi, kendimizi Meds Yeghern'in zihinsel travmasının baskın etkisi altında algılıyoruz ve bu travmanın üstesinden gelebilmiş değiliz. Bu da demek oluyor ki uluslararası alanda tanınan bir devlet olarak diğer ülkelerle ve uluslararası toplumla çoğu zaman zihinsel bir travma içinde ilişki kuruyor ve rekabet ediyoruz. Bu nedenle bazen gerçekleri ve etkenleri, tarihsel süreçleri ve öngörülen ufukları doğru bir şekilde ayırt edemiyoruz."

Paşinyan'ın bu sözleri, Ermenilerin Türkiye ve Azerbaycan'dan korkacak gerçek bir şeyleri olmadığını, aksine bir tür "soykırım sendromu" yaşadıklarını ve bu yüzden kendi durumlarını iyi yorumlayamadıklarını olduklarını öne süren, Batılı politika çevrelerinde sıkça duyulan söylemi yansıtmaktadır. Lemkin Enstitüsü, soykırım yaşamış toplumların bu deneyimden telafi edilemez bir şekilde etkilendiğini inkâr etmemekle birlikte, bu deneyimin insanları gereksiz yere tetikte olmaya

ittiğini öne süren psikolojileştirme ve patolojikleştirmeye karşı çıkmaktadır. Deneyimlerimize göre, soykırımdan kurtulanlar ve onların torunları dünyayı oldukça iyi analiz etmektedir ve kendi kimlik gruplarına yönelik soykırım tehditleri de dâhil olmak üzere çevrelerindeki soykırımları görebilecek konumdadırlar.

Türk Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın daha bir gün önce Ermenistan'a atıfta bulunarak "Gerçekle hiçbir ilgisi olmayan kurgusal tarihsel anlatılara göre hareket etmektense zamanın gerçeklerine göre hareket etmek her zaman daha iyidir. Paşinyan bunu halihazırda anlamış durumda" dediğini not etmek gerekir. Özellikle Erdoğan'ın Ermeni Soykırımını sürekli olarak inkâr ettiği göz önünde bulundurulduğunda, Ermenistan Başbakanının anma töreninde yaptığı açıklamalarını Türkiye'nin devlet başkanının duruşuyla aynı çizgiye getirmeyi düşünmüş olması son derece rahatsız edicidir.

Paşinyan açıklamasını bir başka şaşırtıcı noktayla, "Bir Daha Asla" fikriyle bitiriyor. Paşinyan "bir daha asla" demiştir. "Bunu başkalarına değil, kendimize söylemeliyiz. Ve bu kesinlikle bize karşı bir suçlama değildir, ancak... sadece biz [ \* ] sorumluyuz ve kaderimizin yöneticisiyiz ve bu sorumluluğu... egemen kararlarımız ve algılarımız alanında taşımakla yükümlüyüz." Bu cümleyi, Türkiye ve Azerbaycan'ın soykırımını önleme sorumluluğunun Ermeni halkının kendisine ait olduğu dışında bir anlama gelecek şekilde okumak zordur. Aslında, Paşinyan'ın "sorumlu" kelimesini kullanması, soykırımı Osmanlılar döneminde Ermenilerin yaptıkları "hataların" bir cezası olarak gördüğünü göstermektedir. Söz konusu yorumlama, gelecekteki zulümleri önleme yükünü soykırım kurbanlarının üzerine yığmaktadır, ki bu haksız ve adaletsiz bir yaklaşımdır. Buna benzer şekilde mağduru suçlamak, failer tarafından kullanılan bir inkâr tekniği ve bazen de geçmişteki savunmasızlığa ilişkin kızgınlık ve utanç duyan mağdur grubun üyeleri arasında bir savunma mekanizmasıdır. Ne şekilde kullanılırsa kullanılsın, mağduru suçlamak her zaman soykırımın suçlusu olmayan mağdur gruba karşı düşmanlık ifade eder.

Son olarak, bu açıklama endişe verici bir şekilde diğer ulusları ve aktörleri soykırım vakalarına müdahale etme yükümlülüklerinden muaf tutarak, soykırımı önlemeyi ve tanımayı desteklemek ve savunmak için gerekli olan toplu ve uluslararası eylem çağrısından hiç bahsetmemektedir.

Paşinyan'ın 24 Nisan tarihli açıklamasına ilişkin Ermenilerin endişeleri, bu bahar mevsiminde Sivil Sözleşme partisi üyelerinin Ermenistan'ın Azerbaycan'a verdiği toprak tavizlerini daha da endişe verici hale getiren diğer şaşırtıcı açıklamaları bağlamında anlaşılmalıdır. 16 Nisan'da Ermeni milletvekili Andranik Koçaryan, Başbakan Nikol Paşinyan'ın soykırım kurbanlarının reddedilemez nitelikteki belgelerini oluşturmak ve "nerede, nasıl ve hangi koşullar altında" öldürüldüklerini doğrulamak için Ermeni Soykırımı kurbanlarının kapsamlı bir listesini derlemeyi planladığını iddia etmiştir. Bu listenin gelecekteki dış ilişkiler için önemini vurgulayarak, bu liste olmadan soykırımın "diğer taraf" (yani Türkiye) tarafından inkâr edilebileceğini öne sürmüştür. Koçaryan daha sonra eleştiriler üzerine iddialarını geri çekerek, Paşinyan'ın aslında böyle bir liste hazırlamayı amaçlamadığını ve konunun iktidar partisi içinde tartışılmadığını belirtmiştir.

Türkiye'nin 1960'lardan bu yana Ermeni soykırımını inkâr etme çabaları çerçevesinde böyle bir liste talep etmesi, Ermeni soykırımı akademisyenlerini alarma geçirmiştir. Kurbanların kapsamlı kayıtlarına ulaşmak, öncelikle şüphesiz biçimde hayatını kaybeden birçok kişi için resmi ve tam belgelerin bulunmaması nedeniyle ciddi zorluklar teşkil etmektedir. Bu zorluk, etnik azınlıklarla ilgili kayıtları genellikle ihmal eden Osmanlı İmparatorluğundaki tarihsel uygulamalar nedeniyle daha da artmaktadır. Türkiye'nin arşivleri silmesi ve tahrif etmesi sorunu daha da derinleştirmekte ve doğru bilgiye ulaşmayı giderek zorlaştırmaktadır.

Erivan Devlet Üniversitesi UNESCO Soykırım Çalışmaları Kürsü Başkanı ve soykırım uzmanı Dr. Suren Manukyan'ın da belirttiği gibi, soykırım kavramının sadece ölüm istatistiklerinin ötesine geçtiğini kabul etmek elzemdir. Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinin 2. Maddesi, bir eylemin soykırım olarak sınıflandırılması için gereken belirli bir kurban sayısını belirtmemektedir. Kurbanların sayısı Ermeni Soykırımının bir soykırım olduğu gerçeğini değiştirmeyecektir. Bu nedenle, yalnızca bir liste hazırlamaya odaklanmak, soykırımın çok yönlü mahiyetini ve derin etkilerini göz ardı etmek anlamına gelmektedir.

Elbette Ermeni Soykırımı, kurbanların isimlerinin kapsamlı bir listesinin çıkarılmasının imkânsız olduğu tek vaka değildir. Örneğin Nazi Almanyasının kapsamlı kayıt tutma çabalarına ve savaş sonrası ilgili arşivlerin mevcudiyetine ve hayatta kalanlarla yapılan sistematik görüşmelere rağmen, Holokost kurbanlarının kesin sayısı konusunda hala önemli anlaşmazlıklar bulunmaktadır.

Türk devleti, Ermeni Soykırımını anma açıklamalarına düzenli olarak müdahale etmektedir. ABD Başkanı Barack Obama'nın bölgesel istikrarsızlık ortamında ABD-Türkiye ilişkilerini dengelemek amacıyla 100. yıl anmalarında Osmanlı İmparatorluğu döneminde Ermenilere yönelik katliamı soykırım olarak nitelendirmemeyi tercih etmesinin de gösterdiği gibi, hiçbir ülke bu baskıdan muaf değildir. Amerikan yönetimi, yüzüncü yıldönümünün Ermeni halkı için önemini kabul etmekle birlikte, "soykırım" terimini açıkça kullanmadan mezalimi ele alma taahhüdünü vurgulamıştır. Bu karar, Ermeni-Amerikan grupları ve hatta Obama'nın destekçilerinden bazılarını hayal kırıklığına uğratmıştır ve bu gruplar yapılanı gerçeğe ve güvene ihanet olarak değerlendirmişlerdir. Paşinyan, Ermeni soykırımını soykırım olarak adlandırmaya devam ediyor olsa bile, soykırım çalışmaları alanıyla, 1915-1923'e ilişkin çok sayıda tarihi belgeyle ve Ermenilerin büyük çoğunluğuyla çelişen konuları konuşmaya devam etmektedir. Bu yıl ABD Başkanı Joe Biden'ın Paşinyan'dan daha sert bir açıklama yayınlaması dikkat çekicidir.

Paşinyan, Ermeni Soykırımını inkâr eden ya da küçümseyen her türlü açıklamanın sorumluluğunu taşımaktadır. Zira bu açıklamalar yalnızca soykırımın tanınması için sarf edilen uzun uğraşları tehlikeye atmakla kalmamakta, aynı zamanda Ermeni egemenliğini tehdit eden jeopolitik ortamın değiştiği bir dönemde bu tür vahşetlerin aklanması için tehlikeli bir emsal teşkil etmektedir. Lemkin Enstitüsü, Başbakanın Ermenistan'ın düşman ve tehditkâr komşularının taleplerini teskin etmesi ve belki de bu konuda taviz vermesi için komşularının ve dış güçlerin yoğun baskısı altında olduğunun farkında olmakla birlikte, soykırımcı devletleri yatıştırma çabalarının neredeyse her zaman boşa çıktığını da biliyoruz. Başbakan tarihi hakikatin bütünlüğünü korumalı ve soykırımın tekrarlanmasını önlemek, kurbanlar için adaleti sağlamak ve gelecekte gerçekleşebilecek zulme karşı güvence altına almak için soykırımın ciddiyetini kabul etmelidir.

Azerbaycan'ın endişe verici toprak iddiaları ve on yıllarca Ermenilere yönelik süregelen soykırım politikaları bağlamında, bu durum daha da kritik bir hal almaktadır. Tarihi gerçeklerle yüzleşmemek, tarihi kendi amaçları doğrultusunda silmek ya da çarpıtmak isteyenleri cesaretlendirmekten başka bir işe yaramaz. Soykırım insanlığın en karanlık suçlarından biridir ve bunu mantıksallaştırmaya, meşrulaştırmaya veya aklamaya yönelik her türlü girişim reddedilmelidir. Eğer Başbakan Ermenilere ulus olarak kuşaklar arası travmayı ele alma çağrısında bulunuyorsa, bunun ancak ulusal tartışmalar ve eğitim programları yoluyla başarılabileceğini belirtmek önemlidir. Liderler tarafından yapılan konuşmalar tek başlarına yeterli değildir. Geçmişle yüzleşmek elzemdir, ancak faillerin hesap vermesini sağlamak da önemlidir.

Soykırımın önlenmesi ve hesap verebilirlik ile adaletin teşvik edilmesine adanmış bir kuruluş

olarak, Başbakan Paşinyan'ı açıklamalarını yeniden gözden geçirmeye ve Ermenistan'ın Ermeni Soykırımı için adalet arayışı konusundaki kararlılığını yeniden teyit etmeye çağırıyoruz.

Lemkin Enstitüsü, Güney Kafkasya'da barış ve güvenliğe yönelik tehdidin Ermenistan'dan ziyade; her ikisi de pan-Türkçülük emelleri besleyen, soykırımcı Ermeni düşmanlığını küresel olarak teşvik etmeye devam eden ve Ermeni kimliğine, kültürüne veya egemenliğine saygı göstermeye istekleri olmayan Azerbaycan ve Türkiye olduğu gerçeğinin altını çizmelidir. Barışın tesis edilmesi adına toplumsal psikolojilerini gözden geçirmeye çağırılması gerekenler bu iki ülkenin liderleri ve hizmet ettikleri halklardır.

Tüm liderlerin soykırımı ve soykırımın inkârına karşı kararlı bir şekilde durmaları, aynı zamanda iyileşmeyi teşvik etmek ve gelecekteki vahşet suçlarını önlemek için tarihi gerçekleri kabul etmeye çalışmaları zorunludur. Soykırım yaşamış bir ulusun liderinin, faillerin kendi sorumluluklarını inkâr etmek için hazırladıkları anlatılara katılması zararlıdır ve kabul edilemez. Barış yalanlarla tesis edilemeyeceği gibi, soykırımcı devletler de söylemsel teslimiyetle yatıştırılmaz. Liderlerin soykırımları inkâr etmesi veya önemsiz göstermesi, faillerin cesaretlendirebilen ve gelecekteki zulümleri önleme aciliyetini azaltabilen tehlikeli bir emsal teşkil etmektedir.

**Orijinal                      İngilizce                      metne                      ulaşmak                      için                      tıklayınız:**  
<https://www.lemkininstitute.com/statements-new-page/statement-condemning-prime-minister-nikol-pashinyan's-cryptic-engagement-with-genocide-denial>

---

Kaynak/Source: